

GRUP LİDERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ-ÖLÇEĞİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Doç.Dr. Nilüfer Voltan-ACAR**

GİRİŞ

Grup sürecinin üyelerinin değişmesinde büyük rolü vardır. Grup sürecini etkileyen, hiç kuşkusuz, terapötik güçler ve dolayısıyla grup dinamiğidir. Terapötik güçler içinde en önemli güç danışmandır (Ohlsen, 1977). Başka bir anlatımla, grup lideri grup dinamiğini, yani gruptaki, ait olma, çekicilik, hazır oluş, sorumluluğun kabulü, normlar, açıklık, bağdaşım, danışanın katılımı, geri-iletim, terapötik gerilim, beklentiler gibi, diğer terapötik güçleri de etkiler ve de onlardan da etkilenir. Kısacası, grup lideri, grup sürecini etkiler; aynı zamanda grup üyelerinde değişim yaratan bir etmendir.

Türkiye'de şimdiye kadar grupla danışma alanında yapılan araştırmalar hep grup üyeleri üzerinde odaklaşmıştır; grup üyelerinin grup öncesi ve sonrası kendini gerçekleştirme, atılganlık, kaygı ve uyum düzeylerine bakılmıştır. (Alpsan, 1978; Voltan, 1980; Baş, 1984; Yüce, 1987). Bu araştırmalar grup üyelerinin grup öncesi ve sonrası kendilerini değerlendirmeleri (self report)nden elde edilen verilere dayalı olarak yapılmıştır. Şimdiye dek grup liderinin davranışını ortaya koyan, değerlendiren bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu alanda herşeyden önce bir ölçme aracının eksikliği fark edilmiştir. İşte, bu amaçla, Grup Lideri Değerlendirme ölçeği geliştirilmiştir. Ancak, bu ölçeği geliştirirken birçok sorunla karşılaşmıştır. Şöyle ki, bu ölçek, kendini değerlendirme niteliğinde olmadığı için grup liderini değerlendirmek üzere bireylerin bir grup yaşantısı geçirmeleri gerekmektedir. Buna, ek olarak, grup lideri bir çok nedene bağlı olarak her grupta aynı davranmayabilir. Ancak, yeterli veri toplayabilmek için aynı grup liderinin yönettiği değişik grup üyeleri, lideri değerlendirmek üzere alınmıştır; çünkü, bilinmektedir ki, bir ölçeğin güvenilirlik çalışmasını yapabilmek için en az 30 kişi gerekmektedir. Bu nedenle güvenilirlik çalışmasına ihtiyaç duyulan veriler iki yıl gibi uzun bir zamanda elde edilmiştir.

* VI. Ulusal Psikoloji Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

** Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

MADDE GELİŞTİRİLİRKEN İZLENEN YOL

Grup Lideri Değerlendirme Ölçeği maddeleri geliştirilirken, Patterson'ın (1974) ileri sürdüğü terapötik koşullar göz önünde bulundurulmuştur. Şöyle ki, empati, saygı, saydamlık, somutluk, kendini açma, ilişkinin şimdi ve buradalığından oluşan herbir terapötik koşul için beş uzman birçok madde yazmıştır. Bu beş kişi bir araya gelerek her bir terapötik koşul için en uygun yedi maddeyi seçmiştir. Kırkdokuz maddeden oluşan grup Lideri Değerlendirme Ölçeği'nde onüç olumsuz madde bulunmaktadır. Bu Ölçek Likert Tipi bir ölçektir; puanlar 49 ile 245 arasında değişmektedir.

GRUP LİDERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ GEÇERLİK ÇALIŞMASI

Bu konuda, benzer bir ölçek olmadığı için benzer ölçekler geçerlik çalışması yapılamamıştır. Geçerlik çalışması için uzman kanısına baş vurulmuştur. Her bir maddenin yedi terapötik koşuldan (empati, saygı, saydamlık, somutluk, ilişkinin şimdi ve buradalığı, kendini açma ve yüzleştirme) hangisine uyabileceği uzmanlardan sorulmuştur. Uzmanların yüzde sekseni bir madde üzerinde anlaşmış ise, o maddenin, o terapötik koşula uygun olduğu kanısına varılmıştır. Sadece II, 17, 26 ve 31'inci maddelerde sorun çıkmıştır. Bu maddeler yeniden gözden geçirilerek düzeltilmiş ve sadece, o maddeler için uzman kanısı alınmıştır.

Aşağıda maddelerin eski ve düzeltilmiş hali verilmiştir:

Madde II (eski hali) -Danışman, konuşmak istemediğim bir konuda beni zorladı.

(yeni hali) -Danışman, konuşmak istemediğim bir konuda beni, anlayamadığı için, zorladı.

Madde 17 (eski hali) -Önemli bir sorunumu danışman anlamadı,

(yenihali) -Bana göre önemli olan bir sorunumu danışman anlamadı.

Madde 26 (eski hali) -Danışmanın beni dinlemesi bana güven ve cesaret verdi.

(yenihali) -Danışmanın, beni dinlemesi ve kendini benim yerime koyması bana güvenve cesaret verdi.

Madde 31 (eskihali) -Danışman, sözel olmayan davranışlarım (ellerimle oynamak, ayaklarımı sallamak) konusunda dikkatimi çekti.

(yeni hali) -Danışman, sözel olmayan davranışlarım (ellerimle oynamak, ayaklarımı sallamak) konusunda anında dikkatimi çekti.

Alınan uzman kanısı maddelerin uygun olduğunu göstermiştir.

Buna göre, empatiyi veren I-2-II-17-26-32-43'üncü maddeler, saygı için 6-7-18-19-20-30-33'üncü maddeler; saydamlığı anlatan 3-4-5-34-35-40-41'inci maddeler; somutluk için 8-9-27-36-44-45-46'ıncı maddeler; ilişkinin şimdi ve buradalığı için 12-13-23-25-29-42-48'inci maddeler; yüzleştirme için 10-16-21-22-28-37-47'inci maddeler; kendini açma için de 12-13-23-24-29-42-49'uncu maddeler geliştirilmiştir. Ancak, şunu unutmamak gerekir ki tüm bu terapötik koşullar birbirleriyle ilişkilidir (Voltan-Acar, 1989).

Bazı ölçeklerin geçerliği iç tutarlılık yöntemiyle vardanabilmektedir. Anastasi (1982), bu konuda şunları belirtmiştir:

İç tutarlılık kat sayısı, ister alt testlere, ister maddelere dayalı olsun, homojenliğin göstergesidir... Ölçeğin homojenlik derecesi de onun yapı geçerliğinin bir göstergesidir.

Grup Lideri Değerlendirme Ölçeği (G.L.D.Ö)' nün Alpha kat sayısı 0.87* olduğuna göre, dolayısıyla yapı geçerliğinin yüksek olabileceği söylenebilir.

G.L.D.O'nun amaca uygunluk bakımından geçerliğini saptamak için, 1988-1989 ve 1989-1990 ders yıllarında araştırmacı tarafından yönetilen gruplara devam eden 27 kişiye grup süreci başında ön-test olarak G.L.D.Ö verilmiş. Bu 27 üyenin son-test puanlarıyla, ön-test puanları bağımlı örneklem grupları arasındaki farkı ölçen t testiyle irdelenmiştir.

Eğer, G.L.D.Ö amacına uygun ise, ilk oturumda lideri tanımadıklarından, üyelerin ön-test puanlarıyla, son-test puanları arasında, son-test lehine anlamlı bir fark olacağı varsayılmıştır.

Aşağıdaki tabloda iki dağılımın \bar{X} , s ve t değerleri verilmiştir.

Ön-test, Son-test Dağılımlarının \bar{X} , s ve t Değerleri

	\bar{X}	s	t
Ön-test	161.33	22.74	5.51
Son-test	204.59	15.72	

n = 27

$$t_{0.05 ; 26} = 1.71$$

$$t_{0.0005 ; 26} = 3.71$$

* İç tutarlılıktan güvenilirlik konusunda söz edilmiştir.

Yukardaki Tablo'dan da görüldüğü gibi ön-test puanlarının \bar{X} 'sı 161.33, standart sapması 22.74, Son-test puanlarının \bar{X} 'sı 204.59 ve standart sapması 15.72' dir. Hesaplanan t değeri $1.71 < 5.51$; $< = 0.05$. Bu anlamlı fark da G.L.D.Ö' nün amacına uygunluğunu göstermektedir.

GRUP LİDERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ'NİN GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Grup Lideri değerlendirme Ölçeği (G.L.D.Ö)'nün güvenilirlik çalışmasını yapabilmek için, 1988-1989 ve 1989-1990 ders yıllarında araştırmacının liderliğini yaptığı ortalama 12'şer üyelik, aynı yaklaşım izlenerek toplam 63 kişiden oluşan beş ayrı grup yönetilmiştir. Ortalama 12 oturum olan grup sürecinin son oturumunda grup üyelerine G.L.D.Ö verilerle, üyelerin grup liderini değerlendirmeleri istenmiştir. üç üyenin değerlendirmeyi doğru yapmamaları nedeniyle, bu kişilerin değerlendirmeleri iptal edilmiştir.

Daha önceden belirtildiği gibi, geliştirilen ölçek Likert tipi beşli dereceleme ölçeğidir. Bu nedenle, bir iç tutarlılık (homogeneity) ölçüsü olan Alpha kat sayısı kullanılarak ölçeğin güvenilirlik kat sayısı hesaplanmıştır (Anastasi, 1982).

$$x = \left(\frac{n}{n-1} \right) \frac{\sigma^2 t - \sum \sigma^2 i}{\sigma_t^2}$$

$\sum \sigma^2 i$ = madde puanlarının
varyanslarının toplamı
n = madde sayısı

Elde edilen alpha kat sayısı iç tutarlılığı ölçmektedir. Ölçeğin geçerliği, iç tutarlılık yöntemiyle de sağlanmıştır. Bu yöntemin temel özelliği ölçeğin toplam puanlarının ölçüt (kriter) olarak alınmasıdır. (Anastasi, 1982). İç tutarlılığı veren Alpha kat sayısı oldukça yüksektir. Alpha kat sayısının yüksek çıkması yapı geçerliğini de vermektedir.

Güvenirlik kat sayısı 0.87 olduğuna göre, bu aracın geçerlik kat sayısı de en fazla 0.93 olabilir, çünkü; (Lord ve Novick, 1968).

$$1 \times y \leq \sqrt{1 \times \pi}$$

$1 \times y$ = geçerlik katsayısı

$1 \times x'$ = güvenirlik katsayısı

SONUÇ

İki yılı aşkın bir süredir Grup Lideri Değerlendirme ölçeği (G.L.D.Ö.) geliştirilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak 49 maddeden oluşan .87'lik bir Alpha kat sayısına sahip bir envanter elde edilmiştir. Madde sayısı daha fazla olsaydı, güvenirlik kat sayısı daha da artabilirdi.

Ölçek yedi alt testten oluştuğuna göre her bir alt testin alfa kat sayısı bulunup birleştirilerek testin tamamının alpha kat sayısı bulunabilir.

Ayrıca geçerlik, yapı geçerliği için faktör analizi yapıp faktörel geçerlik bulunabilir. Bunlar, araştıracının bundan sonra yapması gerekenler olacaktır.

KAYNAKLAR

- Alpsan, B. Grupla Psikolojik Danışmanın Sınıf ve Başarı Düzeyleri Farklı Bireylerin Kendilerini Gerçekleşme Düzeylerine Etkisi. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1978.
- Anastasi, A. Psychological Testing. New York: MacMillan Publ., 1982.
- Baş, M. Grupla Psikolojik Danışmanın Bireylerin Kaygı ve Uyum Düzeylerine Etkisi. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1984.
- Lord, F ve Melvin Novick. Statistical Theories of Mental Test Scores. New York: Addison-Wesley, 1968.
- Petterson, C. Relationship and Psychotherapy. New York: Harper and Row, 1974.
- Ohlsen, M. Group Conuseling. New York: Holt Rinehart and Winston. 1977.
- Voltan, N. Grupla Atılganlık Eğitiminin Bireyin Atılganlık Düzeyine Etkisi. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1980.
- Voltan-Acar, N. Terapötik İletişim. Ankara: Şafak Matbaası, 1989.
- Yüce, S. Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversitede Okuyan Kız ve Erkek Öğrencilerin Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Basılmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1987.